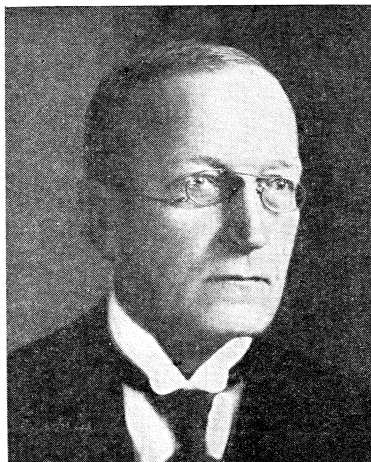

Katsauksia

* 18. 4. 1879 † 20. 5. 1951

Viljo Tarkiainen

Kevät 1951 näki professori Viljo Tarkiaisen lähdön, hänen niin kuin monen muun huomattavan aikalaisen. Kuolinsanoman saapuessa, ei tosin odottamattomana, tunnettiin tätä aikakauslehteä toimittavassa piirissä, mutta varsinkin kirjallisuuden tutkijain ja arvostelijain joukossa elävästi, että vainaja jätti täysipainoisen miehentyön jälkeensä. Kenties voisi sanoa, ettei V. Tarkiaisen tutkijanelämässä ollut suurta loistoa,

mutta sitä enemmän työn hartautta ja iloa. Ja kuitenkin hänen pääteostensa joukossa on ainakin yksi, jota aiheellisesti voidaan sanoa loistavaksi: Aleksis Kiven elämäkerta. Tuon kirjan ensi painoksen ilmestymisestä on kulunut jo lähes neljä vuosikymmentä, mutta se elää yhä, ei ainoastaan uusien painostensa ja korjattujen tai täydennettyjen laitostensa ansiosta, vaan alkuperäistä tutkijan ja taitajan hengenvaloa säteillen. Aleksis Kiven elämäkerta on tutkimuksemme todella hyvin kirjoitettuja kirjoja; se on viimeisteltyä tekstiä ja hyvää tyyliä ja kelpaa jatkuvasti uusille sukupolville esikuvaksi.

Viljo Tarkiainen syntyi huhtik. 18. pnä 1879 Juvalla vähäisessä maanviljelijän kodissa ja eli ensi vuotensa erittäin vaatimattomissa oloissa. Onnellinen kohtalo vei hänet kuitenkin opintielle, ja niinpä hän tuli ylioppilaaksi normaalissa kahdeksantoista vuoden iässä. Opintonsa hän ensin suuntasi suomen kieleen. Kansanrunoutta hän myös keräsi vakavasti erällä kesäretkillään. Hänen ensimmäinen tutkimuksensa ilmestyi painosta v. 1903; se oli *Äänneopillinen tutkimus Juvan murteesta*. Kandidaatintutkintoonsa Tarkiainen käytti kuutisen vuotta. Hänen nuoruutensa opintomatkoista huomattavimpia on käynti Kööpenhaminassa, missä nuorukainen muun muassa tutki teatteria ja etenkin teatterikoulujen toimintaa. Kotiin palattuaan hän omisti voimiaan nuoren Kansallisteatterin oppilaskoululle, ja hänen nimensä esiintyy hyvin painokkaana tämän opinahjon asiakirjoissa vuosina 1905—1909. Mutta myös oppikoulun opettajana hän joutui pitkät ajat ahkeroimaan. Ehkä pysyvimmän jäljen hän jätti Helsingin Uuden Yhteiskoulun, ns. Lucina Hagmanin koulun, äidinkielen opettajana. Sanoma- ja aikakauslehtiin, varsinkin Helsingin Sanomiin ja Valvojaan sekä Virittäjään, hän säännöllisesti kirjoitti. Taipumus varsinaiseen tieteelliseen esseesanontaan oli ilmeinen, mutta olihan Tarkiainen Helsingin Sanomien ja lyhyehkön ajan myös Uuden Suomettaren teatteriarvostelija osoittaen todellisen sanomalehtimiehen joustavuutta ja nopeutta. Arvostelijana hän pyrki, vaikei aina päässyt, ulkokohtaiseen, tieteelliseen tarkasteluun. Hänen luonteessaan oli tasaisuuden ja kriittisyyden ohessa pärskäh-televän intohimoisuuden piirteitä, ja aito suomalaisen itsepäisenä hän saattoi toisinaan lähteä kirjallisille sotaretkille omin päin ja vastoin yleisiä mielipiteitä tai arvostelmia. Tämä kaikki todisti eräänlaista pohjalla palavaa kiihkoa, joka toisinaan harhautti tiedemiestä mutta antoi kirjailijalle väriä ja luonnetta.

Julkaistuaan maisterivuosinaan joitakin sinänsä arvokkaita pieniä tutkimuksia ja esseitä Tarkiainen v. 1910 keskitti voimansa väitöskirjaansa *Aleksis Kiven Seitsemän veljestä*. Niin kuin näkyy, tässä oli kysymys yhtä teosta käsittelevästä monografiasta, mutta työn perustana oli jo ilmeisesti kunnioitusta herättävän suuri Kiven elämää ja teoksia koskeva aineisto. Pitkän kypsyttelyn jälkeen tämä aines sai lopullisen muotonsa jo mainitussa suuressa elämäkertateoksessa. Nykyisen, suhteellisen pitkän välimatkan päästä katsoen voisi kyllä sanoa, että Tarkiainen pääteoksessaan omisti liian suurta huomiota vertailevan metodin suosimiin vaikutusten etsintöihin ja muihin rinnasteluihin kirjailijasta toiseen. Mutta pääkohdissaan nämäkin tarkat tutkimukset

ovat tuottaneet pysyviä tuloksia. Samoin tutkija ehkä liiaksi luotti haastattelemiensa nurmijärveläisten ja muiden muistitietoihin, mutta niissähän kriteerien löytäminen aina on vaikeata.

Suuri Kivi-teos ja monet tätä aihetta muuten sivuavat tutkielmat täyttävät Tarkiaisen työpäivän hyvin selvästi aina 1920-luvun alulle saakka. Tutkijan päivää kavensivat koulun ja yliopiston opettajan sekä vakinaisen lehtiarvostelijan velvollisuudet. Ihmeteltävän paljon hän kuitenkin näinä parhaina työvuosinaan sai aikaan. Siitä todistaa se varsin runsas sato, joka korjattiin v:n 1922 vaiheilla, jolloin professorinviran haku ulkonaisena tekijänä pakotti kiihtyvään tuotteliaisuuteen. Tarkiaisen painatti tuolloin huomattavan esseekokoelman *Piirteitä suomalaisesta kirjallisuudesta, Gustaf von Numersin* elämäkerran sekä *Rätvalan Helkaa* käsittelevän tutkimuksensa. Huomio kiintyy tässä vaiheessa muun muassa siihen, että hänen mielenkiintonsa ulottuu paitsi Ruotsin vallan aikaiseen vanhaan kirjallisuuteemme myös puhtaaseen kansanrunouteen. Kotimaisen kirjallisuuden professoriksi v. 1924 tultuaan Tarkiaisen nähtävästi käytti miltei koko aikansa opetustyöhön, päättäen siitä, ettei hän pitkiin aikoihin julkaissut muuta kuin pieniä aikakauslehtikirjoitelmia. V. 1934 ilmestyi kuitenkin laajahko *Suomalaisen kirjallisuuden historia*, suuria vaatimuksia vastaava yleisesitys, josta äskettäin on tekijän avulla laadittu uusi, ruotsinkielinen laitos. Pieni vihko *O. Mannisen* runoudesta täydentää kirjallisuusluetteloä vuodelta 1933.

Mutta vaikka Tarkiaisen viimeisten parinkymmenen vuoden aikana julkaisi vähän, hän silti piti tutkijantyötä vireillä. Todellisuudessa tieteelliset aikakauslehdet saivat häneltä painavia avustuksia; ajattelen esim. hänen Kalevalaseuran vuosikirjoissa painattamiaan Helkavirsikirjoitelmia, hänen monia artikkelejaan tässä aikakauskirjassa, hänen aktiivista osuuttaan Suomi-kirjassa ja muualla. Tekeillä oli sitä paitsi Mikael Agricolaä käsittelevä perusteellinen työ, joka lienee ehtinyt pitkälle, sekä katsaus Ruotsin vallan aikaiseen suomenkieliseen kirjallisuuteen. Joitakin tuloksia niistä saanemme ennemmin tai myöhemmin nähdä julkisuudessa.

Tarkiaisen kirjallisuudentuntemus oli laajempi ja syvempi kuin mitä hänen omien teostensa luettelo sinänsä osoittaa. Tutkiessaan Aleksis Kivellä hän joutui muun ohessa tutustumaan tämän mestariin, Cervanteisiin, josta hän 1910-luvun puolimaissa piti yliopistollisen luentosarjan ja josta hän myös v. 1918 painatti laajan teoksen. Hänen parhaita teoksiaan tämä *Cervantes* ei kuitenkaan ole. Mikäli muistan, siitä piti alkuaan tulla osa Merkkimiehiä -sarjaan, mutta aihe paisui luennoilla, ja lopullinen laitos onkin lähinnä, sekä ansioidensa että heikkouksiensa puolesta, sellainen kuin painetut luennot tavallisesti ovat. Itsenäisen ajattelun tai tutkimuksen osuus siinä on vähäinen.

Tarkiaisen asema kirjallisuustieteessä on verrattavissa Werner Söderhjelmin asemaan ruotsinkielisellä puolella. Kumpikin he istuttivat suomalaisen maaperään nykyaikaisia, vuosisadanvaihteen aikaisia menettelytapoja ja palvelivat hartaasti varsinkin vertailevaa metodia. Kumpikin pyrki suurten runoilijapersoonallisuuksien kuvaukseen ja loi

sillä alalla vankkoja teoksia. Kumpikin kehitti myös tuntuvasti koti-
maista kirjallisuus- ja teatteriarvostelua ja antoi siinä esikuvia. Kum-
mallakin oli nimenomaan filologinen pohjakoulutus, vaikka he ajan-
mittaan etääntyivätkin kielitieteestä ja sen metodeista.

Henkilönä Tarkiainen oli hyvin tunnusomainen suomalainen. Ulko-
naisesti hieman karuna kamarioppineena hän kaikessa hiljaisuudessa viljeli
rikasta sielunelämää. Pohjalla oli vuosisadanalun vapaamielinen pohja-
virtaus, mutta siihen yhtyi ankaraa ihanteellisuutta ja moraalista paa-
tosta. Tämä kävi ilmi, milloin Tarkiainen esitti julkisuudessa ajatuksiaan
maailman menosta ja ajan suurista tapauksista. Näitä ajatuksiaan hän
joutui paljastamaan yleisölle varsinkin Suomalaisen Kirjallisuuden
Seuran esimiehenä toimiessaan. Hänen puheensa tältä alalta ovat
olennaista täydennystä tutkijan muotokuvaan.

RAFAEL KOSKIMIES